

Návrh na finančné zabezpečenie podujatia EHMK – Trenčín 2026

Úvod

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej „ministerstvo“) ako riadiaci orgán zodpovedný za vyhlásenie výsledkov výberu Európskeho hlavného mesta kultúry (ďalej „EHMK“) na základe uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 741 z 8. decembra 2021, ktoré ministerstvu uložilo povinnosť vyhlásiť víťazné mesto a zabezpečiť jeho uverejnenie v sérii C Úradného vestníka Európskej únie, predkladá materiál, ktorého cieľom je informovanie o výsledkoch kandidatúry slovenských miest na titul Európske hlavné mesto kultúry 2026. Do finálnej časti súťaže postúpili tri mestá: Nitra, Trenčín a Žilina, ktoré v dňoch 9. a 10. decembra v priestoroch Ministerstva kultúry SR odprezentovali svoje projekty pred medzinárodnou komisiou. Po skončení vypočutí medzinárodná komisia odporučila ministerstvu kultúry ako nositeľa prestížneho titulu EHMK na rok 2026 za Slovenskú republiku mesto Trenčín, ktoré bude tento prestížny titul zdieľať spolu s fínskym mestom Oulu.

Prípravu podujatia EHMK v roku 2026 vykonáva ministerstvo v súlade s rozhodnutím Európskeho parlamentu a Rady č. 445/2014/EÚ¹ zo 16. apríla 2014 v znení rozhodnutia (EÚ) 2020/2229², ktorým sa ustanovuje akcia EÚ s názvom EHMK na roky 2020 až 2033. Cieľom materiálu je schváliť návrh na finančné zabezpečenie podujatia EHMK – Trenčín 2026, ktorý je kľúčovým prostriedkom na podporu realizácie podujatia.

V zmysle záujmov zahraničnej politiky Slovenskej republiky a jej záväzkom voči Európskej únii kultúra patrí k najefektívnejším mechanizmom, ktoré zabezpečujú podmienky na harmonický a vyvážený rozvoj spoločnosti. Úloha, ktorú plní kultúra v integračných procesoch, je nezastupiteľná a členstvom SR v EÚ sa jej význam ešte zdôrazňuje. Záujmom Slovenskej republiky, ako aj každého členského štátu, je vytvárať podmienky maximálneho využitia kultúrnych mechanizmov na podporu integračných procesov, konkurencieschopnosti a rastu zamestnanosti a prispievať tak k napĺňaniu cieľov Lisabonskej stratégie a rozvoja v EÚ.

Na akciu EHMK na roky 2020 až 2033 vrátane akcie EHMK – SR 2026 sa vzťahujú všeobecné a osobitné ciele. Všeobecné ciele sú: chrániť a podporovať rozmanitosť kultúr v Európe a zdôrazňovať ich spoločné črty, ako aj zvyšovať medzi občanmi pocit príslušnosti k spoločnému kultúrnemu priestoru; posilňovať príspevok kultúry k dlhodobému rozvoju miest v súlade s ich príslušnými stratégiami a prioritami. Osobitné ciele sú: rozšíriť rozsah, rozmanitosť a európsky rozmer kultúrnej ponuky v mestách, a to aj prostredníctvom nadnárodnej spolupráce; rozšíriť prístup ku kultúre a účasť na nej; posilniť kapacitu

¹ Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 445/2014/EÚ zo 16. apríla 2014, ktorým sa ustanovuje akcia Únie s názvom Európske hlavné mestá kultúry na roky 2020 až 2033 a ktorým sa zrušuje rozhodnutie č. 1622/2006/ES; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014D0445&from=LV>

² Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2020/2229 z 23. decembra 2020, ktorým sa mení rozhodnutie č. 445/2014/EÚ, ktorým sa ustanovuje akcia Únie s názvom Európske hlavné mestá kultúry na roky 2020 až 2033; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32020D2229>

kultúrneho sektora a jeho prepojenia s ostatnými sektormi; zvýšiť medzinárodnú popularitu miest prostredníctvom kultúry.

Bližšie informácie o výsledkoch súťaže

V zmysle legislatívneho rámca akcie EHMK na roky 2020 až 2033 Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky ako riadiaci orgán zodpovedný za výber EHMK na Slovensku na rok 2026 zverejnilo 17. novembra 2019 výzvu na predkladanie prihlášok³. Do súťaže sa zapojilo osem kandidátskych miest - Banská Bystrica, Hlohovec, Martin, Nitra, Prešov, Trenčín, Trnava a Žilina, ktoré skupina odborníkov za účelom predbežného výberu v dňoch 2. – 5. februára 2021 vypočula. Priebeh súťaže má dve fázy – predbežný výber a konečný výber, resp. výber, ktorého súčasťou je medzinárodná komisia EHMK 2026 zložená z nezávislých odborníkov a odborníčok na oblasť kultúry a umenia. Do konečnej fázy výberu postúpili mestá Nitra, Trenčín a Žilina, ktorých záverečné vypočutie sa uskutočnilo 9. – 10. decembra 2021 v priestoroch Ministerstva kultúry SR. Vo fáze konečného výberu na základe vypočutí miest a ich osobných návštev odporučila predsedníčka skupiny odborníkov vymenovať za EHMK 2026 mesto Trenčín, ktoré vo svojej prihláške (tzv. bid-book) splnilo požadované kritériá. Európska komisia oficiálne zverejnila víťaza EHMK 2026 na Slovensku 14. marca 2022 v Úradnom vestníku Európskej únie v sérii C.

Titulom EHMK bolo doteraz ocenených viac ako 60 miest. Nadobudnuté skúsenosti sú dôkazom toho, že akcia EHMK je vynikajúcou príležitosťou pre mestá zvýšiť svoj profil na medzinárodnej aj lokálnej úrovni. Prestížny titul je udeľovaný na rotačnom princípe v zmysle vopred určeného harmonogramu, v rámci ktorého sa v roku 2026 môže udeliť titul EHMK jednému mestu v Slovenskej republike a jednému vo Fínsku. Do projektu môžu mestá zapojiť aj svoje okolité oblasti.

Financovanie akcie EHMK

Finančný ako i celospoločenský význam EHMK potvrdzuje ochota iných vlád financovať tento projekt. Najdôležitejším zdrojom financovania sú verejné prostriedky. V Slovenskej republike bolo v minulosti jediným držiteľom titulu mesto Košice, preto tento projekt môže slúžiť ako referenčný.

Ako je uvedené v tabuľke 1. prevádzkový rozpočet na kultúrny program EHMK Košice bol vo výške 23,4 mil. eur, z toho verejné prostriedky dosahovali výšku 21,7 mil. eur, čo predstavuje 93% pokrytia z verejných prostriedkov.

³ Zverejnené na webovom sídle Ministerstva kultúry Slovenskej republiky s názvom „VÝZVA NA PODÁVANIE PRIHLÁŠOK DO AKCIE ÚNIE „EURÓPSKE HLAVNÉ MESTO KULTÚRY“ V SLOVENSKEJ REPUBLIKE NA ROK 2026 https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/02/SK_FINAL_Vyzva_17122019.pdf

Tabuľka 1: Prevádzkový rozpočet EHMK Košice 2013 v mil. eur⁴

Kategória výdavkov	Výdavky spolu 2007 – 2013	
	mil. eur	podiel
Kultúrny program	14,0	60 %
Marketing	2,0	9 %
Ľudské zdroje, prevádzkové a iné výdavky	4,8	21 %
Rezerva*	2,6	11 %
SPOLU	23,4	100 %

*Stav v auguste 2014

Zdroj: Európska komisia

Mesto Trenčín spoločne s Trenčianskym vyšším územným celkom na účely realizácie projektu EHMK 2026 zriadili samostatnú právnickú osobu - neziskovú organizáciu Kreatívny inštitút Trenčín, ktorému by mali byť prostredníctvom riadiaceho orgánu, MK SR, finančné prostriedky štátneho rozpočtu priamo poukázané v uvedených výškach počas jednotlivých kalendárnych (rozpočtových) rokov. Prostriedky zo štátneho rozpočtu budú poskytnuté ako dotácia na základe zmluvy o poskytnutí dotácie, v rámci ktorej budú bližšie špecifikované finančné toky, ako aj práva a povinnosti neziskovej organizácie. Poskytnutá dotácia zo štátneho rozpočtu pre podujatie EHMK 2026 bude rešpektovať všetky dohodnuté náležitosti podporeného kultúrneho projektu v súlade s platnou legislatívou týkajúcou sa rozpočtových pravidiel, pravidiel verejného obstarávania a pod. Financovanie a realizácia projektu Európskeho hlavného mesta kultúry (EHMK) bude posúdené aj z hľadiska pravidiel štátnej pomoci v zmysle článku 107 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ a na základe zákona č. 358/2015 Z. z. o úprave niektorých vzťahov v oblasti štátnej pomoci a minimálnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o štátnej pomoci).

Na základe doložky vybraných vplyvov k Uzneseniu vlády č. 741 z 8. decembra 2021 k Informácii o projekte EHMK – Slovenská republika 2026, si zabezpečenie projektu EHMK v rokoch 2023-2027 vyžiada 15 mil. eur zo štátneho rozpočtu. Táto finančná čiastka je vyčíslená aj v analýze vplyvov na rozpočet verejnej správy. Trenčín vo svojom bid-booku predbežne navrhuje rozdeliť túto sumu nasledovne:

- rok 2023 – 800 000 Eur,
- rok 2024 – 1 900 000 Eur,
- rok 2025 – 4 015 000 Eur,
- rok 2026 – 8 185 000 Eur,
- rok 2027 – 100 000 Eur.

Keďže bid-book bol schválený skupinou odborníkov, MK SR a Európske inštitúcie toto rozdelenie finančných prostriedkov považujú za akceptovateľné.

⁴Európska komisia: Ex-post hodnotenia Európskych hlavných miest kultúry 2013 – 2017. Zverejnené na: https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en?fbclid=IwAR3mXs8RiQp_Nv7e9_GuNhP1_H_aPZ80jw7DPxbYhvUj9rqH-zlpjghJEmc

Projekt nie je financovaný výlučne zo štátneho rozpočtu, ale využíva aj ďalšie zdroje financovania, vid'. tabuľka č. 2. Na finančnej účasti sa okrem vlády SR podieľajú aj EÚ, kraj, mesto a sponzori.

Tabuľka 2: Zdroje príjmov pre prevádzkové výdavky⁵

Zdroj príjmov pre prevádzkové výdavky	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Total
EÚ (bez ceny M.M.)	20,000	25,000	150,000	475,000	1,000,000	1,200,000	150,000	3,020,000
Štátny rozpočet			800,000	1,900,000	4,015,000	8,185,000	100,000	15,000,000
Mesto	420,000	890,000	600,000	800,000	860,000	1,500,000	350,000	5,420,000
Kraj		890,000	600,000	800,000	860,000	1,500,000	350,000	5,000,000
Sponzori	17,840	22,056	238,444	347,452	450,584	869,664	71,800	2,017,840
Celkovo	457,840	1,827,056	2,388,444	4,322,452	7,185,584	13,254,664	1,021,800	30,457,840

Najväčší predpokladaný podiel prostriedkov zo štátneho rozpočtu bude vyčlenený na kultúrny program s prínosom pre obyvateľov mesta a regiónu, ale aj zahraničných turistov. Kultúrny program je tvorený troma vzájomne prepojenými kategóriami: (a) kreatívny a umelecký program, (b) marketing a komunikácia programov, (c) európska dimenzia.

Ako benchmark preukazujúci dobrú hodnotu za peniaze je dôležité spomenúť, že pre projekt EHMK Košice 2013 predstavovali výdavky zo štátneho rozpočtu 17,4 mil. eur. Na porovnanie Fínsko schválilo pre víťazné Oulu 2026 výdavky zo štátneho rozpočtu na program v hodnote 20 mil. eur, maďarská vláda za účelom financovania projektu EHMK Veszprém-Balaton 2023 schválila 57,3 mil. eur.

Akcia Európske hlavné mesto kultúry – ďalšie očakávanie prínosy

Očakávané prínosy vychádzajú z minulých skúseností z projektu EHMK, ktoré ukazujú, že pozitívne dopady významne prevyšujú vynaložené náklady.

Aktivity EHMK - Košice dosiahli v rokoch 2012 a 2013 celkovú návštevnosť približne 800-tisíc návštevníkov (domácich a zahraničných). Výdavky návštevníkov na ubytovanie, stravu, dopravu a nákupy v regióne boli odhadnuté na 30,8 mil. eur. Výdavky projektu EHMK Košice 2013 vrátane výdavkov návštevníkov vyvolali priamo, nepriamo a indukované dodatočnú produkciu vo všetkých odvetviach ekonomiky v regióne, vrátane dodatočnej spotreby domácností vo výške 167 mil. eur. Zároveň zvýšili príjmy zamestnancov v Košickom kraji, ktorí na tejto zvýšenej produkcii pracovali, o 23,6 mil. eur a vyvolali celkový nárast počtu pracovných miest v Košickom kraji o 1.449 zamestnancov na plný pracovný úväzok. Počiatočnými výdavkami sa zvýšila pridaná hodnota v regióne o 47,5 mil. eur, čo je

⁵ Na základe dát z Bid-book, Pestovanie zvedavosti, 2021. Dostupné na : <https://www.trencin2026.sk/bidbook>

približné rovné celkovému zvýšeniu hrubého regionálneho produktu vyvolaného projektom Košice EHMK 2013⁶.

V roku 2022 nebude mať projekt EHMK – Trenčín 2026 negatívny vplyv na rozpočet verejnej správy. Výška výdavkov štátu na financovanie programu a udržateľnosti nastane najskôr v roku 2023. Na základe historických údajov je preukázané, že prínosy EHMK, ako aj multiplikačné efekty na rozpočet verejnej správy výrazne prevyšujú výdavky zo štátneho rozpočtu a teda projekt bude ekonomicky návratný s celospoločenským pozitívnym dopadom.

Významnú časť kultúrneho programu bude tvoriť európsky rozmer, ktorý obyvateľom prinesie spoznávanie európskych kultúr z rodiny európskych hlavných miest kultúry. Projekt predpokladá okrem iného vybudovanie kultúrnej infraštruktúry, zvýšenie prílevu turistov, zvýšenie mobility v rámci regiónu a. i. Súčasťou prípravy na titul EHMK sú aj investície do infraštruktúry (t.j. kapitálové výdavky), ktoré budú poskytnuté zo štrukturálnych fondov EÚ.

⁶ Hudec, O., Džupka, P., Šebová, M., et al. (2014): Projekt Košice EHMK 2013: Evaluačná správa 2012 – 2014.